

Imenice a-vrste u mjesnome govoru Skrada

Beljan, Karla

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:614524>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

**SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET**

Karla Beljan

Imenice *a*-vrste u mjesnome govoru Skrada

(ZAVRŠNI RAD)

Rijeka, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Karla Beljan
Matični broj:

Imenice *a*-vrste u mjesnome govoru Skrada

ZAVRŠNI RAD

Preddiplomski studij: Hrvatski jezik i književnost

Mentor: doc. dr. sc. Marina Marinković

Rijeka, 1. rujna 2023.

IZJAVA

Kojom izjavljujem da sam završni rad naslova

izradio/la samostalno pod mentorstvom _____.

U radu sam primijenio/la metodologiju znanstvenoistraživačkoga rada i koristio/la literaturu koja je navedena na kraju završnoga rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući naveo/la u diplomskom radu na uobičajen način citirao/la sam i povezo/la s korištenim bibliografskim jedinicama.

Student/studentica

Potpis

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Metodologija	7
3. Geografsko-povijesni kontekst.....	8
4. Dosadašnja istraživanja skradskoga govora	11
4.1. Osnovne naznake skradske fonologije	12
4.2. Osnovne naznake skradske morfologije	15
5. Trenutno stanje istraženosti gorskokotarske kajkavske imeničke morfologije	16
6. Morfologija imenica u govoru Skrada	17
6.1. Uvodne napomene.....	17
6.2. Imenice <i>a</i> -vrste	18
6.3. Imenice <i>a</i> -vrste muškoga roda.....	18
6.4. Imenice <i>a</i> -vrste srednjega roda	23
7. Zaključak	26
8. Popis literature	27
8.1. Mrežni izvori:.....	28
9. Popis priloga	29
9.1. Popis slika	29
9.2. Ogled govora	29
10. Sažetak i ključne riječi (<i>na hrvatskome jeziku</i>)	31

11. Naslov i ključne riječi (<i>na engleskome jeziku</i>).....	32
---	-----------

1. Uvod

Tema završnoga rada obuhvatit će jedan segment mjesnoga govora Skrada kao jednoga od goranskih govora. Područje Gorskoga kotara većinski pripada kajkavskome narječju, iako je od njegova ostatka teritorijalno odvojeno. Nezaobilazno je istaknuti čakavske i štokavske punktove koji su također potvrđeni na ovome području. Ipak, sam mjesni govor Skrada pripada kajkavskom narječju, goranskomu dijalektu, a u sklopu podjele goranskih poddijalekata na istočne i zapadne još se svrstava u zapadni poddijalekt (Lisac 2006: 11).

Kao svojevrsne kanonske istraživače kajkavskih gorskokotarskih govora M. Malnar u svojem članku ističe Božidara Finku te Vidu Barac-Grum, ali pritom ne umanjuje značaj preostalih istraživača koncentriranih na pojedine lokalitete (2010: 48). Od hrvatskih jezikoslovaca ovdje se izdvajaju i Rudolf Strohal, Josip Lisac, Nikola Majnarić, Antun Herljević, Ivan Goran Kovačić i Viktor Jurković, dok se od stranih izdvaja Pavle Ivić (Barac-Grum 1993: 22–28). Dakako, s njima se popis ne zaustavlja te treba imati na umu i suvremene istraživače.

Samo govorno područje Skrada – izdvojeno iz cjeline – spominje se vrlo rijetko u literaturi, a prilikom iznošenja premisa istraživači ga uglavnom stapaju sa skupinama govora s kojima dijeli značajke. Važno je ukazati na činjenicu da je u usporedbi s ostalim goranskim mjestima spomenuti govor proučen manje, pa čak i nedovoljno. Načelno, za njegovo opće svrstavanje zaslužni su istraživači poput Vide Barac-Grum, Božidara Finke te Josipa Lisca, no temelji koje su postavili (vezani za ovaj mjesni govor) nisu naišli na detaljnije analize suvremenih istraživača, što pak dovodi do manjka novije literature, a posljedično i do manjka novijih spoznaja. Može se stoga reći da je područje za njegovo istraživanje otvoreno.

Cilj ovoga rada je nadopunjavanje dosadašnjih spoznaja vezanih za mjesni govor Skrada, a sve u cilju širenja zainteresiranosti za spomenuti govor i njegov povijesni razvoj u okviru goranskih govora. Ovim će se radom ponuditi detaljan pregled morfoloških značajki imenica *a*-vrste muškoga i srednjega roda na temelju ogleđa govora i ciljanih upitnika uz pregled geografsko-povijesnoga aspekta kako bi se govor pozicionirao u kontekst zapadnogoranskih govora.

2. Metodologija

Prikaz morfoloških značajki imenica *a*-vrste temelji se na terenskom istraživanju, odnosno snimci govora. Odabrani govornici su Matija i Zlata Beljan. Matija Beljan rođen je 1946. g. i dio života proveo je u obližnjemu selu Pucak, dok je Zlata Beljan rođena 1951. g. te je pak dio svoje rane mladosti provela u obližnjemu selu Gramalj. Govori navedenih sela su istovjetni govoru Skrada. Također oboje su od rane dobi vezani za Skrad pohađanjem osnovne škole, a kasnije i zajedničkim preseljenjem 1980. g. u spomenuto mjesto gdje provode ostatak života.

Snimka se temelji na spontanome razgovoru o temama poput djetinjstva, starih običaja i prijašnjeg načina života u formi kraćih monologa. Prilikom govora prvoga pa drugoga može se čuti kontinuitet u korištenju skradskoga govora. Tome ide u prilog i činjenica da posjeduju zajednička vokalska, konsonantska i prozodijska obilježja. Ipak, utjecaje izgubljenih prijašnjih mjesnih govora nadomješta standard. Primjerice, govornici u nekoliko navrata koriste standardne lekseme razgovornoga stila poput *mama* i *tata*, umjesto sinonimnih dijalektalnih izraza *mati* i *oča*. Taj se utjecaj može pripisati tremi nastaloj zbog snimanja uzorka govora, ali i sve većoj izloženosti medijima (npr. radio i/ili televizija).

Nakon snimljenoga razgovora slijedi njegova transkripcija koja služi kao uzorak prema kojem se izvode daljnje analize, u ovome slučaju morfološke tematike. U slučaju nedostataka pojedinih značajki, potvrde postojećih ili produbljivanja nekog tematskog odsječka isti ispitanici ponovno su uključeni, i to ciljanim upitima.

3. Geografsko-povijesni kontekst

Slika 1.: Zemljopisni položaj mjesta Skrad (preuzeto s: <http://www.kvarner.hr/gorski-kotar/english/p-karta.html> , datum pristupa: 22.01.2023.)

Skrad je mjesto koje se nalazi u Primorsko-goranskoj županiji na njezinome sjeveroistoku, dok se, gledajući čitavo područje Gorskoga kotara, nalazi u njegovome istočnom dijelu, 16 km od goranskoga središta – Delnica.¹ Naselje se nalazi na nadmorskoj visini između 700 i 800 m, a smješteno je na padinama Skradskoga vrha čija je najveća točka visine 1044 m.² Susjedna naselja

¹ Skrad, u: enciklopedija.hr, datum pristupa: 22.01.2023., URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56494>

² Isto.

koja se nalaze u prstenu ovoga mjesta su spomenute Delnice, zatim Brod na Kupi, Brod Moravice, nešto udaljenije Vrbovsko te Ravna Gora. Današnji oblik naselja je opsežniji i razgranatiji od nekadašnje monolitne strukture, pa ipak njegovu razgranatost ne bi trebalo izjednačiti s naseljenošću, budući da Skrad zajedno s okolnim mjestima, koja pripadaju ovoj općini, ima 860³ stanovnika.

Sve do devetnaestoga stoljeća Skrad nije doživio veći gospodarski razvoj; tek se tada, izgradnjom Lujzijanske ceste, pospješio njegov progres, a još je uvećan dovršetkom željezničke pruge. Kulminacija započetih procesa uslijedila je u narednome stoljeću kada Skrad postaje prepoznat kao turističko mjesto s naglaskom na razvoj zdravstvenoga i tranzitnoga turizma (npr. osnivanje lječilišta, hidroelektrane, hotela „Zeleni vir“ itd.). Krajem dvadesetoga stoljeća razvoj se usporava izgradnjom autoceste koja spomenuto mjesto zaobilazi.⁴

Skrad je jedno od mjesta koje se smjestilo uz Lujzijansku cestu, stoga je dijelom i istoimene knjige Rudolfa Strohalu u kojoj ističe kako je današnji punkt „postojao i prije gradnje Lujzijanske ceste“, tj. čak „i prije provala turskih“ (Strohal 1993: 73). Međutim upravo su turske provale iskorijenile ondašnje skradsko stanovništvo, od kojih je dio preživjelih odveden u ropstvo, dok je drugi dio pobjegao u Sloveniju. 1577. godine Zrinski postaju „gospodari brodskoga vlastelinstva“ te počinju s obnovom opustošenoga kraja, odnosno područje Skrada naseljavaju kmetovima – „to su bila većinom djeca i unučad nekadašnjih starosjedilaca ovoga kraja, koji su pred turskom silom pobjegli u 16. vijeku u Kranjsku“ (Strohal 1993: 73). Takvome tumačenju izrazito kritički pristupa Josip Lisac, tvrdeći kako u novijim predajama nema nikakvih podataka o „bježanju pred Turcima u Sloveniju“ te kako su takve teorije zvaladale zahvaljujući raširenom čitanju Strohalovih knjiga (2006: 23, 24). Ipak ne osporava utjecaj knezova kričkih na ondašnji gospodarski razvoj (2006: 18, 19).

Izmjena kulturno-gospodarskih prilika ne samo da je utjecala na sastav stanovništva, već je ostavila svoje posljedice na jezik, tj. govore pojedinih punktova. „Općenito se misli da je starosjedilačko stanovništvo toga kraja bilo čakavsko“, ističu Barac-Grum i Finka (1981: 424). Takva mišljenja je i Rudolf Strohal koji pak navodi kako su se djeca i unučad odbjegloga pučanstva

³ Skrad, u: skrad.com, datum pristupa: 22.01.2023., URL: <https://skrad.com/po-popisu-nas-ima-860-u-opcini-skrad/>

⁴ Navedena fusnota odnosi se na cijeli paragraf. Vidi: Skrad, u: skrad.hr, datum pristupa: 22.01.2023., URL: <http://www.skrad.hr/povijest.shtml>

vratila iz Slovenije te su postojeću čakavsku bazu nadgradili osobinama kajkavskoga narječja (Strohal 1993: 70, 148). Međutim Josip Lisac ističe kako nije izgledno da su se goranska mjesta uspjela „pokajkaviti u svega nekoliko desetljeća“ (2006: 22).

Također stanovništvo Gorskoga kotara čine i Hrvati iz gackih krajeva koji su za vrijeme turske vlasti bili protjerani. Ujedno su za njima goranski kraj naselili i Hrvati iz podvelebitskoga primorja, tzv. Bunjevci. Obje skupine doseljenika su sa sobom, uz vlastite običaje, donijele i novi štokavsko-ikavski dijalekt i tako se ispreplele s postojećim stanovnicima (Marković 2003: 31–32). U isto vrijeme vraćaju se i „balkanski Vlasi pravoslavne vjere“ (Isti 2003: 31–32). Dakle posljedica selidbenih procesa nakon turskih provala postaje suživot svih triju narječja na području Gorskoga kotara.

4. Dosadašnja istraživanja skradskoga govora

Prevladavajuće je mišljenje suvremenih dijalektologa da kajkavski govori zapadnoga goranskog poddijalekta pripadaju kajkavskome narječju hrvatskoga jezika, i to prema svojim prozodijskim, fonološkim, morfološkim, sintaktičkim i leksičkim značajkama, kao i prema sustavnoj uporabi dijalekta u literarnoj produkciji. Naposljetku istraživači poput Dalibora Brozovića, Mije Lončarića, Josipa Lisca, Božidara Finke i Vide Barac-Grum uključuju ovaj tip među hrvatske kajkavske dijalekte (Malnar 2010: 47–49; Vranić-Zubčić 2018: 555–556, 568–569; Celinić 2020: 2–17).

U skladu s rečenim može se zaključiti kako se prema geografskome smještaju i jezičnim značajkama područje Skrada svrstava u kajkavski govorni tip uz lukovdolski, ravnogorski, delnički, brodskokupski, gerovsko-čabarski, lokvarsko-fužinarski i prezidanski (Finka 1974: 33). Ipak on je u monografiji „Gorski kotar“ izostavljen (Finka i Barac-Grum 1981: 424). Njegovo „zaobilaženje“, odnosno ranije istaknuti manjak istraženosti, doveo je do smanjenoga opsega spoznaja vezanih uz ovaj govor. Činjenica je kako se ovaj mjesni govor u većini knjiga izuzima, pri čemu se iznesene spoznaje ili minimaliziraju ili poistovjećuju s nekim od postojećih kajkavskih tipova, a u stvarnosti nije tako. Osim Božidara Finke i njegovih spoznaja vezanih uz ovaj mjesni govor, ističe se i djelo Vide Barac-Grum. Međutim njezina analiza morfoloških značajki nije cjelovita – često se provodi pod „bliske“ mikrosustave kao što je to primjerice lokvarsko-fužinarski, dok se u morfološkoj analizi imenice srednjega i ženskoga roda u potpunosti izostavljaju. Napokon, sličnost s okolnim mjestima je neupitna: skradski govorni tip okružuju preostali gorskokotarski kajkavski tipovi (samo u bližoj okolini ističu se delnički, ravnogorski, brodskokupski, moravički...), što ga čini naizgled homogenim sustavom. No i takvi sustavi kriju svoje raznolikosti.

Kao što je već rečeno, od istraživača ovoga mikrosustava ističu se Božidar Finka i Vida Barac-Grum. Navedena autorica u svojoj knjizi navodi i Pavla Ivića, međutim tvrdi kako se njezine konstatacije ne podudaraju s njegovima (Ista 1993: 57, 58).

4.1. Osnovne naznake skradske fonologije

Dugi naglašeni slog	Kratki naglašeni slog	Nenaglašeni slog
ē, ē, ā, ū, ī	ę, o, a, u, i	ę, o, a, u, i

Tablični prikaz odnosi se na skradski vokalski sustav koji je rekonstruiran prema zvučnim zapisima govornika, a ujedno je i dopuna prikaza vokalskoga sustava koje Barac-Grum bilježi u svojoj knjizi. Autorica ističe kako je taj sustav „po svojim vokalnim obilježjima najbliži fužinarsko-lokvarskom tipu“, no za razliku od potonjeg „obogaćen je (ü:) i (ü) fonemima“ (1993: 58). Ostvaraji vokala *ü:* i *ü* zabilježeni su u tek nekoliko leksema, pri čemu Barac-Grum ističe njihovu ograničenu distribuciju kao i činjenicu da se ne realiziraju na počecima riječi (pojava protetskoga *v*), (1993: 59, 62). Međutim suvremeno stanje ukazuje na to kako se vokal *ü* javlja u dugome naglašenom slogu, no ne i u kratkome.

Autorica bilježi i kako dugi vokalizam karakterizira zatvoreniji izgovor vokala *e:* i *o:*, pa se javljaju (*ę*) i (*o*). S druge strane u kratkom vokalizmu navodi kako se vokali *e* i *o* realiziraju na sljedeće načine: kratki *e* prelazi u (*e*), što je „srednja realizacija tog vokala, i u (*ę*), što je „vokal jače otvorenosti“; kratki vokal *o* „može se ostvarivati od (*o*) vokala srednje otvorenosti do vokala (*o*), koji je, osim u dužini, analogan dugom (*o:*) vokalu“ (Ista 1993: 60). Ipak autrica izostavlja pojavu vokala *ę* u dugim i kratkim nenaglašenim slogovima kao i njegovu pojavu u nenaglašenome slogu. Također nedostaju i vokali *ē* i *ī* u dugome vokalizmu. Barac-Grum ističe kako se „u kratkom slogu javlja i (*ə*)“, i to u „redukcijskim situacijama“, premda aktualna vokalska slika ne bilježi taj glas, a tome u prilog govori i činjenica da govornici ne mjestu nekadašnjih poluglasova ili spomeunti glas izostavljaju ili se on ostvaruje kao vokal (1993: 60, 61). Navedena obilježja potvrđuje i konstatacija Božidara Finke kako je za skradski tip karakterističan „uglavnom monofonški vokalizam s neznatnim zatvaranjem dugo naglašanih vokala *e* i *o* i tek sporadična diftongizacija njihovih vokala“ (1974: 34).

Nadovezujući se na spomenute vokalske značajke, u ovome govoru valja izdvojiti i iduće ostvaraje: refleks jata je dosljedno ekavski (npr. *ml* 'ēko, *l* 'ęto, *sn* 'ēk, *d* 'ęca, *R* 'ēka 'Rijeka', *m* 'ęra,

p'ʃsak i sl.); na mjestu nekadašnjih poluglasova javlja se vokal *a* (npr. *d'ān*, *m'aša*, *d'aš* 'kiša', *p'as*, *d'aska*, *m'agla*, *s'an* 1. l. gl. prez. 'sam' itd.), međutim svojstvena je i pojava vokala *o* i *e*, no njihov je odraz vezan za pojedine lekseme kao što je to primjerice prilog *v'ən* (ili *v'ėnih*) 'vani' te glagolski prilog radni muškoga roda koji glasi *š'of/š'ou* 'išao'; stražnji nazal realiziran je u glas *o* (npr. *sos'ėdi*, *sob'ōta*, *p'ōt*, *r'ōka*, 'notri 'unutra' i sl.), a javlja se i kao dočetni ostvaraj u akuzativnim oblicima (npr. *va š'umo*, *na n'ivo*, *v šk'ōlo* i sl.); slogotvorno *l* se u većini leksema realizira u vokal *o* (npr. *j'aboka*, *s'once*, *ž'ōt*, *s'oza*, *m'oʃi* 2. l. imp. 'šuti'), dok se u idućim primjerima isključivo javlja vokal *u*: *v'ūk*, *p'un*, *p'ūž*, *b'uha*, *v'una*, *d'ugo*, *p'un*.

Osim vokalskih značajki autorica navodi i niz konsonatskih. Prije svega, poistovjećuje konsonatski inventar skradskoga i lokvarskoga mikrosustava s prethodno analiziranim, a to su Vrbovsko, Fužine i Brod na Kupi, te u isto vrijeme navodi kako se od potonjih „razlikuju samo u distribuciji fonema *l*“. Autorica ističe kako se istribucija finalnoga *l* u ovim dvama govorima može realizirati kao fonem *f* ili ʃ te kako glas ʃ „nije dosljedan ni usustavljen“, ali se „ipak pojavljuje u konsonatskom glasovnom inventaru“ (1993: 144, 145). Tome svjedoči i sinkronijsko stanje, gdje finalno *l* u glagolskome pridjevu radnom može imati iduće realizacije: spomenuti bilabijalni ostvaraj, zatim ostvaraj prema glasu *f* ili rjeđe prema *v* (npr. *š'īšau* 'šišao', *z'ėu* 'uzeo', *zasv'īrau* 'zasvirao', *š'ou* 'išao'; ali i *ėmof* 'imao', *k'ōsof* 'kosio', *b'if* 'bio', *v'ōzof* 'vozio', *nal'ožof* 'naložio' itd.). Važno je istaknuti kako je u varijanti glagolskog pridjeva radnog muškoga roda s glasom *f* na dočetku moguć i njegov slabiji izgovor, pri čemu se on svojevrsno reducira te se javljaju glagolski oblici poput: *ėmo*, *k'ōso*, *v'ōzo*, *nal'ožo*. Također identične realizacije svojstvene su imenicama i pridjevima (npr. *d'ėbeʃ/d'ėbeʃ ili *v'ōʃ*).*

Nadalje Barac-Grum bilježi postojanje značajke adrijatizma (prijelaz dočetnog fonema *m* u *n*) te naglašava njegovu nedosljednost, tj. mogućnost dvostrukih realizacija (1993: 145). Kao tipičnu poveznicu s prethodno uspoređivanim sustavima ističe i pojavu srednjega č (ʧ), očuvanje fonema *h*⁵ (s izgovorom *x*) te sporadičnu pojavu fonema *đ* (npr. *r'odak*), kojega u većini primjera zamjenjuje glas srednje artikulacije između afrikata *đ* i *dž* (ʤ), (1993: 144–145, 148). Zatim autorica navodi i kako se „u skradskom konsonantizmu (s manjim brojem izuzetaka) najčešće ne ostvaruje *l* ispred *u*: $\text{ʃ}'uk$ “ (1993: 145). Također s obzirom na to da mjesni govor Skrada pripada

⁵ Iako je fonem *h* postojan u ovome govoru, iznimku čini njegovo ispadanje u glagolskim primjerima: *č'o* 'hoću' i *'odi* 'hodi' (Barac-Grum 1993: 159).

kajkavskim govornim sustavima, neminovna značajka je i „obezvučenje zvučnih konsonanata na kraju riječi“ (Ista 1993: 149).

Uza sve to skupina *l+bj* realizira se kao [l] (npr. *z'ę[ę]*), skupine *tl* i *dl* imaju neujednačene distribucije – skup *tl* u nekim slučajevima prelazi u *kl* (npr. *na kl'[ę]*), dok je u drugima očuvano (npr. *tl'o*), a skup *dl* najčešće ostaje napromijenjen (Ista 1993: 154–155). Praslavensko *lj* ([lʲ]), kako ističe autorica, u skradskome govoru dobro je očuvano – izuzetak čini primjer *l'idje* (1993: 156). Nadalje se spominje praslavenski skup *rj*, koji je karakteristična pojava za kajkavske gorskokotarske govore, stoga je očekivan i u ovome sustavu (npr. *m'ōrje*, *šk'arje* 'škare', *pob'īrje* 'bere', 'orje 'ore', A *na'ormarje* 'na ormaru' i sl.), (Ista 1993: 158). Ostala obilježja su i: odraz skupa *hv* u *f*, neprovođenje sibilizacije, postojanje ostvaraja *-jt* (svojstven kajkavskim i čakavskim govornim sustavima Gorskoga kotara), promjena glasa *k* u *h* (npr. *m'ęhak*), pa i *h* u *š* (š[ę] 'ęr'kćer'), realizacija nekadašnjeg skupa *dj* u *j* (npr. *m'ēja*), (Ista 1993: 160–161, 164). Također skupovi *tbj* i *dbj* su očuvani (npr. *l'īstje*, *gr'ōzdje*, *tr'ętji*, izuzev primjera *br'a[ę]a* i *r'odak*), kao i skup *čr*, a prema realizaciji skupova *stj* i *skj* mjesni govor svrstava se u šćakavske (š[ę]), (Ista 1993: 164–165, 167). Svojstvena je i pojava dismilacije, tj. „refleks *v* od *u* dao je *h* (ili *x*) u mnogim zapadnim kajkavskim govorima u položaju ispred *m* i *b*“, stoga je očekivana uporaba glagola *hmr'of* 'umro' i *hb'if* ili *hm'if* 'umio (se)', međutim navedena promjena neće biti provedena u drugim slučajevima (npr. 'unuk), (Ista 1993: 169). Barac-Grum navodi i ispadanje suglasnika, karakteristično za iduće primjere: 'jēna, t'orak, l'āsi, [ę]ęrtak, št'iri i sl. (1993: 169). Autorica navodi i kako se u mjesnome govoru Skrada odvija zamjena suglasnika *p* suglasnikom *f* u primjerima kao što su *fšęn'ica* ili *ft'i[ę]*, ili pak kako je skup *vč* (u primjeru *vč[ę]era*) realiziran u glas *f* te se posljedično javlja *f[ę]era* (1993: 163). Međutim takva konstatacija nije valjana, budući da govornici u navedenim primjerima ne izgovaraju glas *f*, već sustavno rabe oblike *t'i[ę]*, *šęn'ica* i *š[ę]era*.

4.2. Osnovne naznake skradske morfologije

Vida Barac-Grum u svojoj knjizi osim fonoloških donosi i osnovne morfološke značajke za pojedine mjesne govore. Što se tiče imenica, one su razvrstane prema rodu te su usustavljene prema mjesnim govorima koji se katkada i grupiraju s obzirom na sličnost. Skradski govorni sustav ne obrađuje se zasebno, već ga autorica svrstava pod lokvarski, tj. lokvarsko-fužinarski tip ističući sličnosti među tim idiomima (Barac-Grum 1993: 175). Također autorica ističe da je u muškome rodu jedina razlika između navedenih dvaju tipova množinski oblik imenice *s'in* (*sin'ɔ:vy*) i upotreba imenica *ʔl'ovək* uz brojeve dva, tri i četiri (Ista 1993: 175). Kod morfološke analize imenica ženskoga i srednjega roda mjesni govor Skrada ne izdvaja se zasebno te se podrazumijeva njegovo uopćavanje prema lokvarskome tipu.

5. Trenutno stanje istraženosti gorskokotarske kajkavske imeničke morfologije

Među dosadašnjim istraživačima gorskokotarske morfologije izdvaja se nekolicina autora: Vida Barac-Grum, Josip Lisac, Marija Malnar Jurišić, Marina Marinković te Nikolina Knaus. U ovome pregledu naglasak će biti na morfologiji imenica.

Vida Barac-Grum u svojoj knjizi *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru* iznosi osnovne morfološke značajke istočnoga i zapadnoga poddijalekta. Analiza navedene autorice uključuje pregled deklinacijskih paradigmi imenica muškoga, srednjega i ženskoga roda, i to prema ogledima govora pojedinih mikrosustava (npr. Delnice, Ravna Gora, Čabar, Brod na Kupu itd., 1993: 173–185).

Među inim značajan doprinos u ovome području ostvaruje i Josip Lisac knjigom *Tragom zavičaja: Delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*, gdje ističe detaljan pregled morfoloških obilježja imenica naslovnih punktova (2006: 94–99).

Nadalje Marija Malnar Jurišić u članku *Dijalekti u Gorskom kotaru* donosi detaljnu analizu svih triju narječja gorskokotarskoga dijalekta. Shodno tomu izdvaja morfološka obilježja svojstvena čitavome goranskom području, ali i ona koja pripadaju pojedinim mikrosustavima. Naglasak je na svim vrstama riječi, pa se tako građa o imenicama ne izdvaja zasebno, već uopćeno (2010: 57–63). Također navedena autorica iznosi detaljnu morfološku analizu mjesnoga govora Tršća u članku *Iz morfologije govora Tršća* (2017: 203–216).

Usto detaljan prikaz imeničke morfologije, i to istočnih goranskih govora, donosi Marina Marinković u knjizi *Kajkavski govori istočnoga Gorskoga kotara*. Na temelju nekoliko mjesnih govora – konkretnije Osojnika, Smišljaka i Lukovdola – autorica predstavlja deklinacijske obrasce *a-*, *e-* te *i-* vrste imenica s naglaskom na njihovome povijesno-jezičnom razvoju (2018: 135–154).

Naposljetku ovdje se izdava i rad Nikoline Knaus *Morfologija imenica u govoru Crnoga Luga* u kojemu autorica donosi pregled deklinacijskih paradigmi za sve tri imeničke vrste (2020: 36–48).

6. Morfologija imenica u govoru Skrada

6.1. Uvodne napomene

Za razumijevanje postojećih imeničkih paradigmi hrvatskoga jezika, a pritom i mjesnih govora, važan je osvrt na njihov dijakronijski razvoj. Prema tome početna točka u promatranju razvoja je praslavensko nasljeđe, odnosno općeslavenski sustav s pripadajućim kategorijama roda (muški i ženski), broja (jednina, množina i dvojina) te padeža (N, G, D, A, V, L, I). Usto njima se pridodaje i razlikovanje osnova, iz čega proizlazi opreka prema palatalnim i nepalatalnim dočecima. Navedena obilježja oblikovala su deklinacijski sustav, koji obuhvaća šest glavnih i devet sporednih podjela (Lukežić 2015: 11–12).

Glavne deklinacije imenica muškoga roda obuhvaćaju *o-* i *jo-*sklonidbu, a isti obrazac vrijedi i za imenice srednjega roda. Imenice ženskoga roda u ovoj se kategoriji sklanjaju prema *a-* i *ja-*osnovi. S druge strane imenice sporednih deklinacija muškoga roda obuhvaćaju *i-*, *u-* te *n-*osnove, imenice srednjega roda *n-*, *t-* i *s-*osnove, a imenice ženskoga roda *i-*, *r-* i *v-*osnove.

S vremenom opisani morfološki sustav zahvaćaju promjene, tj. „tendencije rasterećivanja i preslagivanja inventara unutar nasljeđenih imeničkih kategorija“ (Lukežić 2015: 20). Te se tendencije ogledaju u gubljenju sporednih deklinacijskih vrsta u svim trima rodovima, što pak dovodi do njihova prelaska u glavne deklinacije (relikti pojedinih osnova opstaju). Osim toga proces je zahvatio i potonje, pa se isključuje opreka po palatalnosti te tako prevladavaju palatalne *jo-* i *ja-*osnove. Također dokida se dvojina kao gramatička kategorija (Ista 2015: 20–21).

Vidljivo je dakle kako je u imenica polazno zadržana i nepromijenjena gramatička kategorija roda i padeža, dok kategoriju broja ona zahvaća gubljenjem dvojine. Deklinacijski sustav od ukupno petnaest imeničkih obrazaca sveo se na samo pet: *a-*skloniba imenica muškoga i srednjega roda, *e-* i *i-*sklonidba imenica ženskoga roda, *g-*sklonidba „imenica nastalih konverzijom pridjeva“ te \emptyset -vrsta koja obuhvaća indeklinabilne imenice (Marković 2012: 282–283). Međutim suvremeni morfološki dijalektološki opisi provode se prema pristupu koji poznaje tri deklinacijske vrste: *a-*, *e-* te *i-*sklonidbu.

6.2. Imenice *a*-vrste

Imeničke vrste jedna su od inherentnih imeničkih kategorija, a fundamentalnu sklonidbenu vrstu čini I. ili *a*-vrsta prema kojoj se deklinira glavnina imenica muškoga i srednjega roda (Marković 2012: 268–269).

Prema tome imenice muškoga roda, domaćeg i stranog porijekla, koje se sklanjaju prema ovoj vrsti su sljedeće: imenice koje u N jd. završavaju konsonantom, tj. nultim morfemom (- \emptyset), u primjerima poput *čl'ovək, p'ōt, j'ēlən, m'ōš* 'muž', *Skr'ajan* 'stanovnik Skrada', *r'čmən, gr'āt* 'grad'; imenice koje u N jd. imaju gramatički morfem *-o* (*sñ'ęško* 'snješko', *r'ādijo, d'ęčko, 'auto*); muška imena koja završavaju nastavcima *-o* ili *-e* (*Ž'člko, 'Antę*); pluralni oblik *l'idji* ('ljudi'); imenica *'oča* ('otac') koja se prema genitivnome nastavku svrstava u ovu skupinu budući da je potvrđena u mjesnome govoru (Marković 2012: 270–271; Marinković 2018: 137).

Imenice srednjega roda koje se dekliniraju prema ovoj skupini su: imenice koje u N jd. završavaju nastavcima *-o/-e*⁶ (*s'ęlo, bl'āto, ml'čko, 'ime, d'čtę*); zbirne imenice (*žęl'čzję, kam'āńę, ręm'ńę, l'istję* 'lišće', *gr'āńę*); glagolske imenice (*t'āncāńę* 'plesanje', *kol'ńę, div'āńęńę* 'razgovaranje'); pluralia tantum (*vr'āta, v'ūsta* 'usta', *pl'ūča* 'pluća', *k'ula* 'kola'); singularia tantum (*sm'čtję* 'smeće', *pr'āse, s'čnu* 'sijeno'), (Marković 2012: 271–273; Marinković 2018: 137).

U ovu sklonidbenu vrstu prešle su imenice muškoga i srednjega roda koje su pripadale nekadašnjim *o*- i *jo*-osnovama (Lukežić 2015: 43). Također priključile su se i imenice muškoga roda *i*-, *u*- te *n*-promjena, kao i imenice srednjega roda *n*-, *t*- i *s*-deklinacija (Lukežić 2015: 43).

6.3. Imenice *a*-vrste muškoga roda

U mjesnome govoru Skrada imenice *a*-vrste u muškome rodu sklanjaju se prema sljedećim nastavcima:

⁶ Osim navedenih nastavaka za N jd. srednjega roda u analiziranome mjesnom govoru potvrđen je i nastavak *-u* (npr. *m'čsu* 'meso', *n'ębu* 'nebo', *bl'ātu* 'blato', *d'rvu* 'drvo').

	Jednina	Množina
N	<i>-∅ / -o / -e</i>	<i>-i</i>
G	<i>-a</i>	<i>-∅ / -of / -ef / -i</i>
D	<i>-e</i>	<i>-in / -imi</i>
A	<i>-∅ / -a</i>	<i>-(ov/ev)e</i>
V	<i>-∅ / -e</i>	<i>-i</i>
L	<i>-e</i>	<i>-(ov)in / -(ov)ih</i>
I	<i>-on / -en</i>	<i>-in / -imi</i>

Imenice u N jd. muškoga roda imaju nastavak *-∅*: *ovas* 'zob', *l'an*, *k'onc* 'konac', *k'aman* 'kamen', *l'ovək*, *v'ōl* (i njegova umanjena *v'ōlak*), *st'ol*, *l'onc* 'lonac', *p'ōt* 'put', *s'osəd*, *sv'itak* 'blagdan', *t'anc*, *sn'ik* 'snijeg', *bic'ikl* 'bicikl', *pand'itak*, *jarm'itak*, *vr'āk* 'vrag', *p'ōso* 'posao', *dalek'ovod*, *f'ant* 'mladić/dečko', *br'ico* 'brijač', *p'epel* 'pepeo', *k'olc* 'kolac', *oita* 'otac', *c'ug* 'vlak', *kr'omper* 'krumpir' i sl. Također isti je nastavak primjenjiv na toponime kao što su: *Skr'at* 'Skrad', *Br'odski Z'akrajc*, *M'āli P'ucak*, *V'eliki P'ucak*, *St'ari L'az* itd. Dio imenica u N jd. ima nastavak *-e* ili *-o*; primjerice nastavak *-o* u općih imenica kao što je *radio* ili pak jedan od nastavaka u osobnim imenima poput: *Br'anko*, *Ž'elko*, *V'itko*, *Ante*, *M'āte*, *J'ure* i sl. U ponekih imenica na dočecima imeničke osnove gdje se javlja tzv. finalno *l*, u ovome govoru ono može prijeći u bilabijalni zvučni spirant - *l* (npr. N jd. *v'ōl* > *v'ōl*).

Za G jd. muškoga roda karakterističan je nastavak *-a* koji je ujedno i etimološki ishodišni. Primjeri imenica koje zadobivaju spomenuti nastavak u deklinacijskoj paradigmi su: *v'ōla*, *pr'itvoza*, *r'āzređa*, *sv'itaka*, *pand'itaka*, *Skr'ada*, *M'ālega P'ucka*, *l'oveka*, *p'asa* 'psa', *s'ina*, *vr'aga*, *k'onca*, *sn'iga* itd. Ovdje se mogu izdvojiti imenice koje u G jd. muškoga roda zadobivaju nerelacijski morfem *-et*, čime se njihova osnova produljuje, a time se ujedno potvrđuje postojanje reliktnoga ostatka u mjesnome govoru nekadašnje *t*-sklonidbe (Marinković 2018: 139). Uz spomenutu imenicu *br'ico* takve su i preostale opće imenice npr. G *sn'ešketa*, G *oita* 'oca', no ovaj se oblik najčešće javlja kada je riječ o osobnim imenima i to u cijeloj deklinacijskoj paradigmi (izuzev N i V čiji osnovni oblik ostaje isti), pa tako G jd. glasi *Ž'itketa*, *Br'anketa*, *J'ureta*,

V'ilkęta, M'ātęta, D jd. glasi *Ž'ǫkęte, Br'ankęte, J'ūręte, V'ilkęte, M'ātęte*, A jd. glasi *Ž'ǫkęta, Br'ankęta, J'ūręta, V'ilkęta, M'ātęta*, L jd. glasi *Ž'ǫkęte, Br'ankęte, J'ūręte, V'ilkęte, M'ātęte*, dok u I jd. navedena imena zadobivaju sljedeći nastavak *Ž'ǫkęton, Br'ankęton, J'ūręton, V'ilkęton, M'ātęton*.

D i L jd. muškoga roda *a*-vrste imaju identičan nastavak – zatvoreno *e* (*e*). U L jd. taj je nastavak moguće objasniti realizacijom jata iz ishodišnoga sustava, dok je za dativ moguće usvajanje lokativnoga nastavka, što posljedično dovodi do izjednačavanje pri uporabi ovih dvaju padeža. Primjeri za to su imenice poput: D jd. *bric'ǫte, ǫlov'ǫke, sos'ęde, p'ōte, Skraj'āne, m'ōže, šǫ'āpe*; L jd. *(na) st'ole, (na) pot'ōke, (va) gr'āde, (po) zel'ǫnike, (pr) Dr'āge, (na) Gr'amļę* itd.

Zatim u A jd. m.r. može se potvrditi distinkcija morfološke kategorije živog i neživog, odnosno izostanak tzv. slavonizma (besprijedložno izjednačavanje A jd. i G jd. u obje kategorije). Takva izoglosa izostaje u brojnim kajkavskim sustavima, uključujući zapadne i istočne goranske govore (Marinković 2018: 140), pa isto vrijedi i za ovaj mjesni govor. Primjerice A jd. za neživo glasi: *bic'ikl, 'autiǫ, pr'āznik, šǫ'ap, d'uǫlan, kr'uh, p'ękmes, p'ōso, 'oreh, d'ān, gl'ās, 'ormar, p'otok, k'otaǫ, k'olc'kolac', p'ǫsak'pijasak'*, itd. Nasuprot tome akuzativni oblici za živo glase: *sos'ęda, B'ōga, p'asa, Skraj'āna, m'ōža'muža', v'ōla, mędv'ęda, v'ūka, s'ina, f'anta, Ž'ǫkęta, kl'ošǫa'krpelja', pęt'ǫha'pjetla'* itd. Prema tome se može zaključiti kako je akuzativ jednine jednak nominativnome obliku za kategoriju neživo, dok se za živo akuzativni oblik izjednačava s genitivnim. Također valja napomenuti kako je u kategoriji neživoga prisutan gramatički morphem *-a*, no on je indikator partitivnoga genitiva koji je potvrđen u primjerima poput *n'areži kr'uha* ili *p'uji'pojedi' šp'ęha*. Kao što i M. Marinković ističe, ovakvi oblici se javljaju samo unutar sintagmatskih odnosa (Ista 2018: 140–141).

Idući padež, čiji se morfološki nastavci podudaraju s preostalim padežima, je vokativ. Vokativni oblik za jedninu muškoga roda jednak je nominativnome, a distinkciju čine oblici čiji je gramatički nastavak *-ę*, i to prvenstveno u afektivnim izrazima kao što su: *'Isuse Kr'iste!*⁷, *B'ože dr'āgi!, m'ili B'ože!, B'ože osl'obodi!, ne d'āj B'ože!, ž'ali B'ože!* i sl.

Naposljetku u instrumentalu jd. m.r. zapažen je gramatički morphem *-on*, koji prevladava u ovome govoru, a prema takvom dočetnome konsonantu navedeno obilježje svodi se pod značajku adrijatizma. Ujedno se u mjesnome govoru Skrada kod izvornih govornika ne razlikuju palatalna

⁷ Uz navedeni izraz u V jd. javlja se sinonimni uzvik *J'ęzuš Kr'istuš!*, no njega ne karakterizira gramatički morphem *-ę* (jednak je nominativnome obliku).

i nepalatalna osnova (-*en* u opreci prema -*on*), već se spomenuti oblik rabi neovisno o dočetu osnovne imenice. Primjerice: (z)⁸ *jez'ikon*, (z) *bic'iklon*, (z) *c'ugon*, (z) *stoln'akon*, (z) *bl'agon*, (z) *u'iteljjon*, (z) *st'olon*, i sl. Ipak, govornici zapažaju alternaciju u gramatičkim morfemima (što bi se moglo protumačiti kao reliktna nekadašnja polarizacija palatalnih i nepalatalnih dočeta ili manje vjerojatnijem utjecaju standarda), pa su uz oblike kao što su *z bic'iklon* ili *z m'ožon* aktualni i oblici *z bic'iklen* ili *z m'ožen*. Identično vrijedi i za primjere poput: (z) *kr'tžon* i (z) *kr'tžen*, (z) *j'žjon* i (z) *j'žžen*, (z) *p'užon* i (z) *p'užen*. Svojevrsan izuzetak čine imenice *konj* i *pajdaš* 'prijatelj', kod kojih govornici sustavno rabe nastavak -*en*. Potonja značajka upućuje na supostavljanje obaju oblika.

Nadalje slijedi pregled gramatičkih nastavaka za množinske oblike imenica *a*-vrste muškoga roda. U nominativu mn. m.r. imenice *a*-vrste imaju nastavak -*i*: *l'idji*, *sos'edi*, *m'oži*, *p'asi* 'psi', *'auti*, *p'oti*, *p'injezi* 'novci', *v'oli*, *parad'ajzi*, *pap'trji* 'papiri', *k'amani* 'kameni', *pr'asci* itd. Osnova jednosložnih imenica nije proširena.

U genitivu mn. muškoga roda koegzistiraju dva nastavaka: prvi, nulti nastavak (- \emptyset), koji je ujedno i kontinuant prošloga jezičnog stanja, dok je idući nerelacijski morfem -*ov*, odnosno -*of*, budući da je došlo do izmjene, tj. prelaska sonanta *v* u opstruent *f*. On je također pokazatelj kontinuuma nekadašnje *u*-deklinacije, tj. množinskoga nastavka *-*ovъ* koji se javljao u ovome padežu (Marinković 2018: 142). Usto ovaj je nastavak u govoru frekventniji nego nulti gramatički morfem (npr. *m'inut*, *l'et*, *s'el*, *p'injez*, *ž'ul*, *m'esc...*). Primjerice: *medv'edof*, *or'hof*, *kl'ūhof*, *v'olof*, *st'olof*, *l'oncof*, *m'išof*, *k'orakof*, *v'itof*, *kilom'etrof*, *p'opof*, *j'ezikof* i sl. U ovome je govoru ujedno potvrđena uporaba inačice -*ef* koja dolazi nakon palatalnoga dočeta imenica kao i suglasnika *c*, no ona nije pravilo – postoje odudaranja, ali i supostavljanje obaju oblika: *ocv'irkacef* i *ocv'irkacof* (N mn. *ocv'irkaci*), *m'išef* i *m'išof*, *n'ožef* i *n'ožof*, *kl'ūhef* i *kl'ūhof*, *tr'ūpcef* i *tr'ūpcof* itd. S obzirom na to da je svjesnost govornika o spomenutim distinkcijama još uvijek nerazvijena, ona bi se mogla pripisati utjecaju standarda – svojevrsnome pokušaju kopiranja dvojnih oblika. Također takva pojavnost svjedoči reliktnome ostatku opreke po palatalnosti. U ponekim primjerima javlja se i gramatički nastavak -*i* u imenica „koje znače neku mjeru“, npr. *p'itsto m'etri* (Marinković 2018: 142). Doduše, on se ne provodi sustavno.

⁸ Nekadašnji prijedlog *sz* u ovome se govoru razvio kao prijedlog *z*. Također uz navedeni prijedlog govornici koriste i prijedlog *iz* i to uz instrumentalne oblike (npr. *I iz'auton*, *iz bic'iklon*) što se može svrstati pod čakavsku značajku.

U D mn. muškoga roda potvrđena su dva morfološka nastavka: *-in* i *-imi*. Gramatički nastavak *-in* je frekventniji u uporabi, npr. *pr'āscin, pēt'ḡhin, v'ḡhin, m'ōžin, f'antin, pot'ōkin, sos'edin, j'arkin, oḡ'ḡtin, pr'opuhin, p'asin, š'ajarin, l'idjin* itd. U ovome se padežu usporedno javljaju oblici kao što su: *v'ōlimi, s'inimi, d'oktorimi, k'otaḡimi, l'oncimi, st'olimi, šḡ'āpimi, n'oktimi, ḡ'ḡvimi* i sl. Gramatički nastavak *-imi* smatra se novijim⁹ nastavkom, preuzetim „iz I mn. mekih osnova prijedvsko-zamjeničke sklonidbe“. S druge strane nastavak *-in* može se protumačiti kao rezultat adrijatizacije nastavka *-im*, koji je također noviji, a koji je „preuzet iz D mn. mekih osnova pridjevsko-zamjeničke deklinacije (Lukežić 2015: 85).

Akuzativni oblici u množini muškoga roda imenica *a*-vrste zadobivaju nastavak *-e*. M. Marinković ističe kako se u ovome padežu „izgubila opreka po palatalnosti“ te kako su sve imenice m.r. *a*-vrste ujednačane na morfološki nastavak *-e*. Takvo stanje je izravan kontinuitet nekadašnje „meke promjene“. S druge strane nastavak *-i*, „porijeklom iz nekadašnje tvrde deklinacije“, u ovome govoru nije potvrđen. Autorica ističe kako je on „relikt kakva starijega razdoblja i da su se s vremenom nekoć razjedinjeni nastavci akuzativa množine izjednačili u jednome, odnosno nastavku *-e*“ (Ista 2018: 143). Takva situacija je većinom i u mjesnome govoru Skrada. Primjeri kratke množine koji se ovdje izdvajaju su: *l'idjē, Skraj'ānē, ž'ūļē, kromp'ḡrjē, parad'ajzē, f'ažonē, k'olcē, jarm'īḡkē, k'onjē, pap'īrjē, 'autē, kļ'ūḡē, l'īstjē, z'ājcē, n'ōfcē, k'oscē, t'añurē, br'aḡē* itd. Za imenice je svojstvena i sporadična pojava nerelacijskih morfema *-ov* ili *-ev* prije dočetnoga nastavka *-e* u akuzativu množine (npr. *p'ijem l'ḡkovē*) što se također može pripisati podložnosti standardu. U tom slučaju može se potvrditi postojanje duge množine za ovaj padež, bez obzira na njegovu povremenu upotrebu.

Vokativ množine muškoga roda jednak je nominativu, tj. pojavljuje se isti gramatički morfem u oba padeža: *l'idji, Skraj'āni, Ravn'ōgorci, G'orani, vr'āgi* i sl.

Gramatički oblik za lokativ množine muškoga roda tvori se pomoću nastavka *-in* i nastavka *-ih*. Potonji nastavak potvrđen je u većem broju primjera te ne postoji palatalna inačica, odnosno rabi se jedan oblik neovisno o dočetu imenice. Također uporaba gramatičkoga morfema *-ih* svjedoči o dosljednosti korištenja koja potječe još iz ishodišnoga sustava (*-ihь). Neki od primjera su sljedeći: *(po) d'alēkovodih, (na) pr'ōzorih, (va) orm'ārih, (na) p'odin, (o) jēz'īkih, (po) mr'azih, (na) z'ōbih, (va) r'āzrēdih, (na) balk'ōnih, (pr) l'idijih, (va) duḡ'ānih, (po) k'amanih* itd. Ponekad

⁹ Autorica ističe kako se termin „noviji“ odnosi na „pridošli nastavak iz množine drugih konkretnih sklonibi“ (Lukežić 2015: 84).

se u govoru može čuti i situacija u kojoj je dodan nerelacijski morfem *-ov*, npr. *(na) št'āpovih* (od izvornoga: *na š'āpīh/ na š'āpīn*). S navedenim primjerima koreliraju idući oblici: *(na) pr'ōzōrin*, *(po) z'ōbin*, *(po) mr'azin*, *(po) orm'ārin*, *(va) str'āhin*, *(na) k'au'in*, *(na) ruk'āvin*, *(va) du'ānin*, *(na) tr'aktorin*, *(na) bic'ik'in*, *(v) ž'epin* i sl. Supostojanje ovakih morfoloških nastavaka moglo bi se objasniti težnjom da se nastavi svojevrsni sinkretizam, s obzirom na to da morfološki nastavak *-in* (preuzet iz D mn. pridjevsko-zamjениčke deklinacije) postoji u dativu množine ove sklonidbe.

Posljednji od padeža množinske deklinacije imenica muškoga roda *a*-vrste je instrumental. Imenice u ovome padežu zadobivaju nastavak *-imi* ili *-in* što pak opet dovodi do supostojanja dubleta u mjesnome govoru Skrada i upućuje na identični razvoj gramatičkih nastavaka kao u D mn. Primjeri glase: *(z) k'olcimi*, *(z) v'ōlimi*, *(z) f'antimi*, *(iz) l'idjimi*, *(iz) or'himi*, *(iz) sirom'āhimi*, *(z) s'inimi*, *(iz) p'asimi*, *(iz) l'oncimi*, *(z) kol'ā'imi*, *(pot) st'olimi*, *(z) p'opimi*, *(z) g'ōstimi* itd. U ovome slučaju nastavak *-imi* prisutniji je kod starijih govornika, dok će se u mlađih prije čuti nastavak *-in*: *(iz) prij'āte'in*, *(iz) f'antin*, *(iz) l'idjin*, *(iz) mot'ōrin*, *(z) n'ovcin*, *(iz) 'autin*, *(z) bomb'ōnin*, *(z) m'aslacin* itd.

Iznesenom analizom vidljivo je kako u množinskoj paradigmi imenica *a*-vrste postoji „djelomični (nepotpuni) sinkretizam“ koji se odnosi na gramatički nastavak *-imi*, a koji je prisutan u dativu i instrumentalu (Lukežić 2015: 85, 86).

6.4. Imenice *a*-vrste srednjega roda

Nastavci prema kojima se sklanjaju imenice srednjega roda *a*-vrste u mjesnome govoru Skrada su idući:

	Jednina	Množina
N	<i>-o / -e / -u</i>	<i>-a</i>
G	<i>-a</i>	<i>-∅</i>
D	<i>-e</i>	<i>-in</i>
A	<i>-o / -e / -u</i>	<i>-a</i>

V	<i>-o / -e / -u</i>	<i>-a</i>
L	<i>-e</i>	<i>-ih / -i</i>
I	<i>-on / -en</i>	<i>-imi / -in</i>

U nominativu jednine srednjega roda imenice *a*-vrste imaju jedan od triju navedenih nastavaka (*-o*, *-e* ili *-u*), a njihova distribucija ovisi o kriteriju palatalnost – nepalatalnost, što pak potvrđuje ostatak nekadašnjega razlikovanja spomenutog kriterija u *o*- i *jo*-osnovama. Prema tome imenice čija osnova završava jednim od nepalatalnih konsonanata dobivaju nastavak *-o*: *s'elo*, *m'isto*, *l'eto*, *t'ilo*, *d'rvo*, *s'ino*, *dj'etištvo*, *sv'etlo*, *v'ūho*, *kol'ino*, *st'aklo*, *ōkno* 'prozor', *ml'iko*, *r'ivo*, *dr'ūštvo*, *p'ismo*, *e'lo*, *gn'zdo* i sl. Uz navedeni nastavak u imenica s nepalatalnim dočetakom javlja se i gramatički morfem *-u*, i to u primjerima poput: *bl'agu*, *'oku* 'oko', *n'ebu*, *st'āblu*, *kr'īlu* 'krilo', *m'isu*, *r'eburu* itd. Zapravo se radi o „morfemu *-o* koji je uslijed akcenatskih pomicanja promijenio svoj fonološki sastav“ (Knaus, Marinković 2021: 379). Navedeni primjeri nisu izuzeci te se mogu pojaviti dvojnosti. S druge se pak strane javlja i nastavak *-e* koji je u imenica srednjega roda tipičan za palatalni dočetak. Primjerice: *kam'āne*, *kor'ine*, *žel'zje* 'željezo', *R'āskriže* top., *p'iše* 'pile', *v'rhne*, *p'ovre*, *j'ajce*, *v'o*, *z'e*, *ves'e* i sl. U ovu skupinu spadaju i imenice kod kojih nije došlo do sekundarne jotacije, a gdje sonant *j* implicira palatalni nastavak, npr. *prol'tje*, *sm'etje* 'smeće', *l'istje* i *gr'ōzde*.¹⁰ Također identični se nastavak javlja i u imenica koje potječu iz polaznih *n*- i *t*-deklinacija za imenice srednjega roda gdje se prednji nazal realizirao u glas *e* (Marinković 2018: 145). Prema *n*-deklinaciji to su imenice, npr. *br'eme*, *'ime*, *vr'me*, *s'eme*, dok su prema *t*-deklinaciji *d'te*, *t'ele*, *ždr'be* i sl. U nekih imenica, kao što je to primjerice riječ *rame*, u deklinacijskoj paradigmi ostao je nerelacijski morfem *-en* (spomenute *n*-deklinacije): N jd. *r'ame*, G jd. *ram'ina*, DL jd. *ram'ine*, I jd. *ram'inon*.

Genitiv jednine srednjega roda ima identičan gramatički morfem kao što je to bio slučaj u muškome rodu, primjerice *l'eta*, *s'ila*, *bl'aga*, *prol'tja*, *n'evre*, *'u*, *v'ina*, *kor'ita*, *'uda*, *dēt'ta*, *v'ūha* itd.

¹⁰ Navedeni oblici rjeđe se javljaju u mlađih govornika.

Nadalje u D i L jednine srednjega roda potvrđen je nastavak *-e* čime se također potvrđuje kronologija razvojnog sustava prema muškome rodu. Dativni oblici glase: *m'ōre*, *s'ēle*, *p'oļe*, *sl'ove*, *p'ovrē*, *v'ūhe*, *gr'ōļe*, *s'ēce* i sl. Oblici za lokativ jd. s.r. su: *(na) 'okne*, *(na) n'ēbe*, *(va) m'ēste*, *(po) st'akle*, *(po) n'evremene*, *(o) det'ēte*, *(pr) gn'ēzde*, *(na) st'āble*, *(va) p'isme*, *(va) ves'ēle* itd.

Oblici za akuzativ i vokativ jednine srednjega roda imenica *a*-vrste imaju izjednačene gramatičke morfeme s onima u nominativu (*-o / -e / -u*).

Zatim imenice u I jd. s.r. zadobivaju nastavak *-on* ako je imenički dočetak nepalatalan. Ako je dočetak palatalan dolazi do alternacije *o* u *e* te se dodaje nastavak *-en*. Primjeri su idući: *(iz) bl'agon*, *(iz) ves'ēļen*, *(iz) det'ēton*, *(z) v'rhnen*, *(iz) ml'ēkon*, *(iz) štr'ocjen* 'mahune', *(iz) kol'ēnon*, *(z) cv'ētjen*, *(iz) strpļ'ēnjen*, *(z) 'okon*, *(iz) s'ēlon*, *(z) d'rvon*, *(iz) žel'ēzjen/žel'ēzon* i sl.

Reliktни nerelacijski morfem *-es* nekadašnje *s*-deklinacije nije sačuvan u ovome govoru (za razliku od ranije naznačenih nerelacijskih morfema *-en* i *-et*). Stoga imenice poput *ē'udo*, *t'ēlo*, *d'rvo*, *sl'ovo*, *n'ēbo/n'ēbu*, *'oko/'oku* ili *v'ūho* nemaju napomenuti proširak osnove, pa čak ni u stilističke svrhe: G jd. *sl'ova*, *d'rva*, *t'ēla*, DL jd. *sl'ove*, *d'rve*, *t'ēle*, I jd. *sl'ovon*, *d'rvon*, *t'ēlon*, NAV mn. *sl'ova*, *d'rva*, *t'ēla*, G mn. *sl'ov*, *d'rf*, *t'ēl*, D mn. *sl'ovin*, *d'rvin*, *t'ēlin*, L mn. *sl'ovih*, *d'rvih*, *t'ēlih*, I mn. *sl'ovimi*, *d'rvimi*, *t'ēlimi*.

U množinskim oblicima imenica srednjega roda *a*-vrste javlja se gramatički nastavak *-a* u svim trima padežima – nominativu, akuzativu i vokativu. Naprimjer: *s'ēla*, *k'ula* 'kola', *l'eta*, *j'ājca*, *vr'āta*, *d'rva*, *j'ezera*, *sv'etla*, *m'ēsa*, *s'āla*, *v'īna*, *bl'āta*, *zl'āta*, *ē'uda* itd.

U G mn. na mjestu nekadašnjega poluglasa javlja se nulti morfem: *d'rf* 'drva', *j'ājc*, *l'et*, *s'el*, *ē'ut* 'čuda', *v'ūh*, *kol'ēn*, *p'oļ* i sl.

U dativu množine srednjega roda javlja se nastavak *-in*: *p'oļin*, *gn'ēzdin*, *r'ēbrin*, *j'ājcin*, *k'olin*, *s'ēlin*, *kam'āhin* i sl.

Nastavci *-ih* i *-i* javljaju se u L množine: *(va) v'ūh*, *(va) s'eli*, *(va) d'rvih*, *(va) kol'ēnih*, *(na) vr'ātih* i sl.

Posljednji nastavci imenica srednjega roda *a*-vrste su oni u instrumentalu množine: *-imi* i *-in*. Primjerice: *(z) k'ulimi*, *(iz) vr'ātimi/vr'ātin*, *(z) j'ājcimi/j'ājcin*, *(iz) d'rvimi/d'rvin*, *(iz) r'ēvimi*, *(z) p'ismin*, *(z) v'ūhimi/v'ūhin*, *(iz) sv'etlimi/sv'etlin* itd.

7. Zaključak

Izneseni rezultati morfološke analize imenica *a*-vrste u mjesnome govoru Skrada pokazuju kako postoji jedinstvena morfološka paradigma prema kojoj se sklanjaju. Dakako, nezaobilazno je istaknuti sličnosti, tj. podudarnost morfoloških osobina s ostalim gorskokotarskim govorima, posebice onim zapadnim čijem poddijalektu i navedeni mjesni govor pripada.

Sukus imeničkih obilježja je: izjednačavanje nominativnoga i vokativnoga oblika imenica muškoga i srednjega roda, zatim nejednakost akuzativnoga oblika genitivnome u kategoriji izricanja neživog (koja vrijedi za sve goranske govore), uporaba obezvučenoga nerelacijskog morfema *-of* u genitivnim oblicima množine, sporadična upotreba nerelacijskih morfema kao proširaka imeničke osnove u množinskim oblicima, nulti gramatički morfem kao izravan kontinuitet gubitka poluglasova, očuvanje nerelacijskih morfema u imenica srednjega roda kao reziduum nekadašnjih *n*- i *t*-deklinacija, tendencija različite distribucije nastavaka ovisno o palatalnoj i nepalatalnoj osnovi, djelomičan sinkretizam u DLI mn., ali jasno očuvanje starih gramatičkih morfema, uporaba gramatičkog morfema *-on* (u opoziciji prema *-om*) u I jd. te *-in* u DLI mn. kao indikator adrijatizma, pojava gramatičkoga nastavka *-u* u nominativnim oblicima imenica srednjega roda i sl.

Poseban naglasak stavljen je na izvanlingvističke procese, prvenstveno one povijesne, geografske i političko-gospodarske prirode koji su svojim kulturalnim i socijalnim ispreplitanjem utjecali upravno na one lingvističke. U promatranju pojedinih (goranskih) idioma iz takve perspektive ključan je osvrt na sinkronijsko stanje koje pokazuje sve veće prodiranje i prožimanje standarda s dijalektima. Stoga kao sustav izdvojen iz cjeline ovaj govor čini zaseban tip sa svojim specifičnostima koje gradi unutar kajkavskoga narječja, a daljnjim je istraživanjima važno proširiti spoznaje o spektru tih specifičnosti.

8. Popis literature

Barac-Grum, Vida (1993) *Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

Barac-Grum, Vida i Finka, Božidar (1981) Govori i nazivlje. *Gorski kotar*. Ur. Josip Šafar i dr. Delnice: Fond knjige *Gorski kotar*. Str. 418–431.

Celinić, Anita (2020) *Kajkavsko narječje / Kajkavian*. Hrvatski dijalektološki zbornik, (24). Str. 1–37. <https://doi.org/10.21857/y26kec4wv9>

Finka, Božidar (1974) *Gorskokotarska kajkavština u našem dijalekatskom mozaiku. Kajkavski zbornik : izlaganja na znanstvenim skupovima o kajkavskom narječju i književnosti u Zlataru 1970 – 1974*. Zlatar: Narodno sveučilište *Ivan Goran Kovačić*. Str. 29–43.

Knaus, Nikolina (2020) *Morfologija imenica u govoru Crnoga Luga*. Diplomski rad. Filozofski fakultet sveučilišta u Rijeci. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:279734>

Knaus, Nikolina i Marinković, Marina (2021). *Morfološke značajke imenica u govoru Crnoga Luga*, Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 47(2). Str. 371–386. <https://doi.org/10.31724/rihjj.47.2.5>

Lisac, Josip (2006) *Tragom zavičaja: Delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora*. Split: Književni krug.

Lončarić, Mijo (1996) *Kajkavsko narječje*. Zagreb: Školska knjiga.

Lukežić, Iva (2015) *Zajednička povijest hrvatskih narječja 2. Morfologija*. Zagreb; Rijeka; Čavle: Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet u Rijeci, Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine.

Malnar, Marija (2010) *Dijalekti u Gorskom kotaru*. Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje 36, no. 1: str. 47–69. <https://hrcak.srce.hr/66805>

Malnar Jurišić, Marija (2017) *Iz morfologije govora Tršća*. Hrvatski dijalektološki zbornik, (21). Str. 203–216. <https://doi.org/10.21857/m3v76tzgwy>

Marinković, Marina (2018) *Kajkavski govori istočnoga Gorskoga kotara*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada; Delnice: Matica hrvatska Ogranak u Delnicama.

Marković, Ivan (2012) *Uvod u jezičnu morfologiju*. Zagreb: Disput.

Marković, Mirko (2003) *Gorski kotar: stanovništvo i naselja*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

Strohal, Rudolf (1993) *Uz Lujzinsku cestu*. Rijeka: Tiskara Rijeka.

Vranić, Silvana i Zubčić, Sanja (2018) *Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. st.*. U: Bičanić, A., Pranjković, I. & Samardžija, M. (ur.) *Povijest hrvatskoga jezika*, 5. knjiga: 20. stoljeće - prvi dio. Zagreb, Croatica. Str. 525–579.

8.1. Mrežni izvori:

Skrad, u: skrad.com, datum pristupa: 22.01.2023., URL: <https://skrad.com/po-popisu-nas-ima-860-u-opcini-skrad/>

Skrad, u: enciklopedija.hr, datum pristupa: 22.01.2023., URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=56494>

Skrad, u: skrad.hr, datum pristupa: 22.01.2023., URL: <http://www.skrad.hr/povijest.shtml>

9. Popis priloga

9.1. Popis slika

Slika 1.: Zemljopisni položaj mjesta Skrad (preuzeto s: <http://www.kvarner.hr/gorski-kotar/english/p-karta.html> , datum pristupa: 22.01.2023.)

9.2. Ogled govora

Oba govornika: '

-M'ōj t'ata je sv'īraū 'onda s'o se sabr'āli p'o neđ'āh. 'Ōn je i š'īšaū n'i b'ēlo br'īčeta, pa da se b'i š'lo br'īčeti n'ėkan, n'ėgo k'n'ėmi s'ako neđ'āh'ō je b'ēla va M'ālim P'ucki k'uhiņa p'una l'idji: Z'akrajc, Gor'ica, V'ėlki P'ucak, R'āskrižje... t'o je se pr'išlo k'n'ėmi. 'Onda je 'ōn t'o š'īšaū, 'onda k'ada je se t'o poš'īšaū 'onda je z'ėū harm'oniko pa je zasv'īraū, pa s'o i zapj'ėvali k'oji p'ūta. T'ako da t'o se b'ēla 'onda dr'ūžėna, a k'ašņę p'olę v'e' k'ad smo m'ī b'ėli v'e' m'alo 'odrasli, k'ad s'on v'e' sr'ėdno šk'ōlo š'ou, 'onda smo po'li i po t'ih z'ābavah. 'Onda so b'ėle v'e' z'ābave na sv'ė str'āni: na Br'ōdi, pr'ėko na Slov'ėniji, va 'ėdhi, va Podst'ėnah, Skr'adi, St'ari L'az, R'avna G'ora... p'osot je b'ēlo t'ih z'ābav. I t'o smo ugl'avnom hod'īli s'e p'ėške. N'i b'ēlo pr'voza. J'ėdino 'ako je 'ėmo' k'oji k'ov bic'ikl, pa je iz bic'iklon pr'ošoū. 'Ina'e, sv'ė se je t'o p'ėške hod'īlo i n'i n'ān b'ēlo t'šku, b'atėriję smo 'mėli za n'azaj p'o n'ō'i i t'ako se za'frkavali, 'vavėk smo b'ėli va gr'upah n'ėkih. I t'o so b'ėle s'aki pr'āznik, s'ako neđ'āh'ō so b'ėle z'ābave ili k'ako se t'o 'onda r'ėklo – t'anc. T'ako da n'i b'ēlo n'i tēļv'izije na po'tki v'a'ę...

- Tēļv'izija je b'ēla k'ad smo se m'ī ožęn'īli.

- Da, k'ašņę v'e'.

- ...smo kip'īli tēļv'izijo.

- A s'ada n'iš'ę ne gr'i v'ėn zb'og t'e t'ėhnikę.

- M̄i smo hod'ili v šk'ōlo 'od M'alēga P'ucka d'o Skr'ada je m'eni b'elo, 'od p'rvēga r'āzrēda, 10 'etri k'ilometra i v'e, pr'eko P'ucka i k'ova 'ūspon je g'uri. D'elat s'on h'odoḡ t'e g'uri k'ad smo h'išo d'elali k'aj smo se ožen'ili smo j'oš d'ešet l'et hod'ili t'e g'uri. I k'ada so b'ele 'unę r'ādni1ko-sp'ortske 'igre, k'ad smo t'ekli n'a sk'ijah, 'onda smo b'eli Pęteh'ovac g'uri i t'ako, m̄i smo b'eli, ja s'on b'if va kond'iciji. M'eni n'i b'elo pr'oblēm. Ja s'on h'odoḡ p'o sn'ęgi, po v'ūro – v'ūro i p'ętnejst m'inut smo hod'ili t'e g'uri d'o Skr'ada. I p'ole na p'osli k'ada je tr'ebalo v'ęnih. Ja s'on b'if elektrom'onter, m'ōrali smo p'o mr'ęzah, p'o dalekov'odih kv'āroḡ otkl'ańat i t'aku. I k'ad so se odv'ijale t'e r'ādni1ko-sp'ortske, 'unda su ml'aji 'od m'ęne b'eli, pr'ošu s'on g'uri n'ison se pr'ęve for'isaḡ za 'kaj s'on pr'ošo sk'ijami i 10 'ękaḡ 'zgora n'a 10 'aji. P'ogłędan d'uli 'ovi k'i so, n'iso hod'ili k'oji so b'eli d'o p'osla p'o p'1tsto m'etri 'ili so b'eli uz s'amo f'īrmo n'ęgdi – 'oni n'iso m'ogli za 'kaj n'i b'ilo kond'icije.

10. Sažetak i ključne riječi (*na hrvatskome jeziku*)

Navedeni rad obuhvaća morfološku analizu imenica *a*-vrste u mjesnome govoru Skrada, koji pripada regiji Gorskoga kotara te ujedno i zasebnome tipu gorskokotarske kajkavštine. U radu se donose neke povijesno-geografske okolnosti koje su dovele do razvoja postojećeg jezičnog stanja te iznosi osvrt na dosadašnje istraživačke spoznaje o ovome mjesnome govoru. Morfološka analiza temelji se na transkripciji snimke te na ciljano postavljenim upitima govornicima, a sve u svrhu utvrđivanja gramatičkih morfema u imeničkoj paradigmi *a*-vrste za muški i srednji rod. Osim sinkronijske razine, naglasak je i na dijakronijskoj usporedbi s ishodišnim sustavom i potencijalnim odstupanjima.

Ključne riječi: Skrad, Gorski kotar, imenice *a*-vrste, gramatički nastavak, analiza, kajkavsko narječje, mjesni govor.

Summary

The aforementioned paper includes a morphological analysis of nouns of the *a*-type in the local dialect of Skrad, which belongs to the region of Gorski kotar and at the same time a separate type of Kajkavian dialect of this region. In addition, the paper presents some historical-geographical circumstances that led to the development of the current linguistic situation and provides an overview of the research findings so far about this local speech. The morphological analysis is based on the transcription of the recording and on targeted questions to the speakers, all for the purpose of determining grammatical morphemes in the *a*-type noun paradigm for masculine and neuter gender. In addition to the synchronic level, the emphasis is also on the diachronic comparison with the original system and potential deviations.

11. Naslov i ključne riječi (*na engleskome jeziku*)

Title: *A-type nouns in the local dialect of Skrad*

Keywords: Skrad, Gorski Kotar, *a*-type nouns, grammatical continuation, analysis, Kajkavian dialect, local speech.